

Warszawa, dnia 9 lutego 2016 r.

**PIERWSZY PREZES
SĄDU NAJWYŻSZEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

BSA III – 4110 – 2/16

**Sąd Najwyższy
Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych
I Spraw Publicznych**

Na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 499 ze zm.) wnoszę o rozpoznanie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego następującego zagadnienia prawnego:

Czy nauczyciel szkoły publicznej, który przejmuje prowadzenie tej szkoły jako osoba fizyczna - w trybie art. 5 ust. 5g ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.), jest uprawniony do złożenia oświadczenia o odmowie przejścia do tej szkoły na podstawie art. 5 ust. 5m tej ustawy?

U z a s a d n i e n i e

Przedmiotowe zagadnienie prawne wyłoniło się wobec rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącej wykładni art. 5 ust. 5m w związku z art. 5 ust. 5n ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz. U.

z 2015 r., poz. 2156 ze zm.; powoływanej dalej jako ustawa o systemie oświaty albo ustawa).

Zgodnie z brzmieniem art. 5 ust. 1 i 2 ustawy o systemie oświaty, szkoła może być placówką publiczną albo niepubliczną i może być prowadzona przez jednostkę samorządu terytorialnego, inną osobę prawną lub osobę fizyczną. Jednostka samorządu terytorialnego, będąca organem prowadzącym szkołę liczącą nie więcej niż 70 uczniów, na podstawie uchwały organu stanowiącego tej jednostki oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny, może przekazać, w drodze umowy, osobie prawnej niebędącej jednostką samorządu terytorialnego lub osobie fizycznej, prowadzenie takiej szkoły - art. 5 ust. 5g ustawy. Przejęcie szkoły przez osobę fizyczną następuje w formie umowy, której warunki określone zostały w art. 5 ust. 5h ustawy. W dalszych postanowieniach art. 5 ustawy o systemie oświaty ustawodawca szczegółowo uregulował kwestie dotyczące zasad przechodzenia nauczycieli do szkoły przejmowanej przez osobę fizyczną. I tak w art. 5 ust. 5l ustawy, na jednostkę samorządu terytorialnego nałożony został obowiązek powiadomienia, w terminie 6 miesięcy przed dniem przekazania szkoły lub placówki, pracowników szkoły o terminie przekazania szkoły lub placówki, jego przyczynach, prawnych, ekonomicznych i socjalnych skutkach dla pracowników, a także nowych warunkach płacy i pracy. Nauczyciel, w terminie 3 miesięcy od uzyskania informacji, o której mowa w art. 5l, może złożyć oświadczenie o odmowie przejścia do szkoły przejmowanej przez osobę fizyczną (art. 5 ust. 5m ustawy). Złożenie tego oświadczenia powoduje rozwiązanie stosunku pracy z przyczyn określonych w art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 191 ze zm.; dalej powoływanej jako KN), z dniem przekazania szkoły - art. 5 ust. 5n ustawy. Jest to fikcja prawna, umożliwiająca przyznanie nauczycielom, którzy nie zdecydują się na przejście do szkoły przejmowanej określonych uprawnień pracowniczych - głównie prawa do odprawy (art. 20 ust. 2 KN). Nie przewiduje się bowiem możliwości przeniesienia w stan nieczynny, a więc sytuacja prawna nauczycieli składających omawiane oświadczenie nie będzie identyczna z sytuacją tych nauczycieli, których stosunki pracy rzeczywiście są rozwiązywane z powodu likwidacji lub zmian organizacyjnych szkoły.

W praktyce występują sytuacje, w których w trybie art. 5 ust. 5g ustawy o systemie oświaty, szkołę publiczną przejmuje do prowadzenia jako osoba fizyczna nauczyciel tej szkoły. W związku z tym powstało pytanie, czy taki nauczyciel może

złożyć oświadczenie o odmowie przejścia do tej szkoły na podstawie art. 5 ust. 5m ustawy, a w konsekwencji uzyskać prawo do odprawy z art. 20 ust. 2 KN. Przepis ten stanowi, że nauczycielowi zatrudnionemu na podstawie mianowania, z którym rozwiązano stosunek pracy z przyczyn określonych w 20 ust. 1 KN, przysługuje odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego, natomiast nauczycielowi zatrudnionemu na podstawie umowy o pracę, z którym rozwiązano stosunek pracy z tych przyczyn przysługują świadczenia określone w przepisach o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników.

Na tak postawione pytanie można w orzecznictwie Sądu Najwyższego odnaleźć dwie przeciwstawne odpowiedzi. Są one zawarte w wyrokach: z dnia 28 października 2014 r., I PK 58/14 oraz z dnia 29 października 2014 r., I PK 64/14, zapadłych w identycznych stanach faktycznych. Jedyna różnica sprowadzała się tylko do tego, że inna była strona powodowa oraz dotyczyły one różnych szkół. Znajdowały się one jednak w tej samej gminie, która w obu sprawach była stroną pozwaną. Obie szkoły zostały przekazane powódkom do prowadzenia z dniem 1 września 2011 r. w trybie art. 5 ust. 5g ustawy o systemie oświaty na mocy Uchwał Rady Miejskiej w Kunowie z dnia 24 lutego 2011 r. Obie powódki, tyle że w odstępie 3 dni, złożyły w kwietniu 2011 r. oświadczenia o odmowie przejścia do przejmowanych przez nie szkół na podstawie art. 5 ust. 5m ustawy o systemie oświaty, a następnie po około miesiącu (w maju 2011 r.) od złożenia tego oświadczenia woli każda z nich zawarła z Gminą Kunów umowę o przekazaniu do prowadzenia szkoły publicznej. Jedna z powódek przejęła do prowadzenia Szkołę Podstawową w Dołach Biskupich (sprawa I PK 58/14), druga zaś przejęła do prowadzenia Szkołę Podstawową w Wymysłowie (sprawa I PK 64/14). Obie powódki dotychczas (od 1 września 1997 r.) były dyrektorami tych szkół. Pozwana Gmina odmówiła powódkom wypłaty odprawy określonej w art. 20 ust. 2 KN, wskazując że stosunek pracy uległ rozwiązaniu z mocy porozumienia stron na podstawie art. 23 ust. 4 pkt 1 KN.

W obu sprawach Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim przyjął, że złożenie przez powódki oświadczeń, o których mowa w art. 5 ust. 5m ustawy o systemie oświaty doprowadziło do rozwiązania stosunku pracy na podstawie art. 20 ust. 1 KN, a tym samym powódki uzyskały prawo do odprawy z art. 20 ust. 2 KN.

W wyniku apelacji Gminy Kunów w obu sprawach Sąd Okręgowy w Kielcach zmienił zaskarżone wyroki i powództwa oddalił.

Obie powódki wywiodły w swoich sprawach kasacje, zawierające identyczne zarzuty i ich uzasadnienie.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w dniu 28 października 2014 r. w sprawie I PK 58/14 uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach i przekazał temu Sądowi sprawę do ponownego rozpoznania, zaś skład Sądu Najwyższego orzekający w dniu 29 października 2014 r. w sprawie I PK 64/14 oddalił skargę kasacyjną.

W sprawie I PK 58/14 Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że przekazanie prowadzenia szkoły osobie fizycznej, które według art. 59 ust. 9 ustawy o systemie oświaty jest równoznaczne z likwidacją dotychczasowej formy organizacyjno-prawnej szkoły, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (obecnie ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 885 ze zm.), nie można utożsamiać z likwidacją dotychczasowego pracodawcy. Przy zachowanej tożsamości podmiotowej dochodzi jedynie do modyfikacji formy organizacyjno-prawnej funkcjonowania szkoły, dodatkowo jednak przyjęcie w przepisie art. 59 ust. 9 ustawy o systemie oświaty fikcji prawnej, polegającej na utożsamieniu „przekazania” z „likwidacją”, uruchamia konsekwencje wynikające z ustawy o finansach publicznych. Konsekwencję tej konstrukcji przewiduje między innymi art. 12 ust. 4 ustawy o finansach publicznych, na podstawie którego trzeba uznać, że należności i zobowiązania „zlikwidowanej” szkoły przejmuje urząd odpowiedniej jednostki samorządu terytorialnego, a nie nowy prowadzący szkołę (a więc w tym przypadku Gmina Kunów).

Następnie w sprawie I PK 58/14 wywiedziono, że skoro prawo do odprawy powódka wywodziła z art. 5 ust. 5m w związku z art. 5 ust. 5n ustawy o systemie oświaty oraz z art. 20 ust. 1 KN, które przewidują, że odmowa przejścia do szkoły przejmowanej do prowadzenia przez osobę fizyczną jest równoznaczna z rozwiązaniem stosunku pracy z przyczyn określonych w art. 20 ust. 1 KN, to zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy ma interpretacja określenia „odmowa przejścia”.

W ocenie Sądu Najwyższego jest oczywiste, że termin ten jest równoznaczny z brakiem zamiaru świadczenia pracy w ramach stosunku pracy w szkole, która będzie prowadzona przez inny podmiot. W rezultacie pracownik zmuszony jest

dokonać wyboru, między dalszym trwaniem zatrudnienia w szkole (jednak prowadzonej przez inny podmiot) albo rozwiązaniem stosunku pracy, z konsekwencjami wynikającymi z art. 20 ust. 1 KN. W ocenie Sądu Najwyższego, w sytuacji powódki żadna z powyższych możliwości nie miała zastosowania. Poza sporem było, że skarżąca po dniu 31 sierpnia 2011 r. nadal wykonuje swoje obowiązki jako dyrektor szkoły. Nie znaczy to jednak, że jej sytuacja prawna nie uległa zmianie. Prowadzenie przez osobę fizyczną szkoły publicznej nie jest działalnością gospodarczą. Wynika to *explicite* z art. 83a ust. 1 ustawy o systemie oświaty. Mimo to, ustawodawca objął te osoby ubezpieczeniem społecznym (art. 8 ust. 6 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.). Zabieg ten podyktowany został postulatem objęcia wszystkich zarobkujących własną pracą ubezpieczeniem społecznym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2007 r., I UK 351/06, OSNP 2008 nr 9-10, poz. 150). Poza sferą ubezpieczeniową jasny jest również status prowadzących szkołę. Nie są oni wprawdzie traktowani jako osoby prowadzące działalność gospodarczą (wyłączenie to ma charakter funkcjonalny i wiąże się z potrzebą zredukowania obowiązków nałożonych na prowadzącego działalność gospodarczą – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2013 r., I CSK 522/12, LEX nr 1353060), nie znaczy to jednak, że przyświecający im cel nie ma charakteru zarobkowego. Powódka zgodziła się bowiem prowadzić Publiczną Szkołę Podstawową w Dołach Biskupich za wynagrodzeniem.

Dla zasadności roszczenia powódki, decydujące jest zatem przesądzenie, czy „odmowę przejścia” w rozumieniu art. 5 ust. 5m ustawy o systemie oświaty należy utożsamiać wyłącznie z brakiem zamiaru kontynuowania stosunku pracy w szkole przejętej do prowadzenia przez osobę fizyczną, czy też należy nadać jej szersze znaczenie, obejmujące również inne formy świadczenia pracy. Pierwsza interpretacja jest korzystna dla powódki, gdyż abstrahuje od przyjętej przez nią roli osoby prowadzącej szkołę. Druga, prowadziaby do uznania, że oświadczenie skarżącej złożone w kwietniu 2011 r. nie mieściło się w ramach wytyczonych przez art. 5 ust. 5m ustawy o systemie oświaty (z uwagi na faktyczne przejście do przejętej szkoły i wykonywanie nadal obowiązków dyrektora szkoły). Zdaniem składu Sądu Najwyższego orzekającego w sprawie I PK 58/14, dylemat ten należy przesądzić na korzyść pierwszego rozwiązania, gdyż przemawia za tym szereg argumentów.

Najważniejszy z nich łączy się z relacją zachodzącą między art. 5 ust. 5m i art. 5 ust. 5n ustawy o systemie oświaty.

Według Sądu Najwyższego, wyłączną konsekwencją złożenia oświadczenia o odmowie przejścia jest rozwiązanie stosunku pracy z przyczyn określonych w art. 20 ust. 1 KN. Niedopuszczalne jest zatem wnioskowanie *a simili*, polegające na zrównaniu sytuacji powódki z nauczycielem, który nie złożył oświadczenia w trybie art. 5 ust. 5m ustawy o systemie oświaty i nadal jest zatrudniony. Skoro „odmowa przejścia” jest równoznaczna tylko z rozwiązaniem stosunku pracy, to nie jest wykluczone złożenie oświadczenia w trybie art. 5 ust. 5m ustawy przez pracownika, który po przejściu nie będzie związany ze szkołą stosunkiem pracy. Dlatego konstrukcja „odmowy przejścia” ma zastosowanie również w przypadku przekształcenia zatrudnienia pracowniczego w prowadzenie szkoły jako osoba fizyczna.

Sąd Najwyższy zauważył jednak, że powyższy wniosek nie jest jeszcze wystarczający dla podzielenia stanowiska powódki. Na przeszkodzie może bowiem stać przepis art. 5 ust. 5n ustawy o systemie oświaty. Przewiduje on, że złożenie oświadczenia o odmowie przejścia do szkoły przejmowanej przez osobę fizyczną jest równoznaczne z rozwiązaniem stosunku pracy z przyczyn określonych w art. 20 ust. 1 KN. Zdaniem Sądu Najwyższego, nawet pobieżna analiza pozwala stwierdzić, że art. 5 ust. 5n opisuje inną sytuację, niż art. 20 ust. 1 KN. W pierwszym przypadku pracownik ma możliwość zachowania zatrudnienia. Od jego woli zależy, czy złoży oświadczenie w trybie art. 5 ust. 5n ustawy o systemie oświaty. Przy likwidacji szkoły (jej części) albo przy zmianach organizacyjnych powodujących zmniejszenie liczby oddziałów, zatrudniony nie ma wpływu na decyzję pracodawcy. Na tym tle sytuacja nauczyciela, który przejmuje szkołę do prowadzenia jest jeszcze bardziej złożona. Nie zostaje on pozbawiony możliwości zarobkowania. Dochodzi wyłącznie do faktycznego przekształcenia tytułu prawnego, w oparciu o który świadczy pracę. Znamienne jest również, że osoba ta nadal funkcjonuje w obrębie tej samej szkoły, która była dla niej pracodawcą, a po przejściu jest jednostką organizacyjną, z prowadzeniem której wiąże się prawo do wynagrodzenia. Nakreślone różnice, mimo automatyzmu wyeksponowanego w art. 5 ust. 5n ustawy o systemie oświaty, wywołują jednak wątpliwości wynikające ze sprzeczności wniosków, do jakich prowadzi interpretacja językowa i funkcjonalna tego przepisu.

Dalej Sąd Najwyższy wywiódł, że z perspektywy wyznaczonej przez wykładnię literalną jest jasne, że zależność, o której mowa w art. 5 ust. 5n ustawy o systemie oświaty, przenosi rozważania wprost na grunt art. 20 ust. 2 KN. Skoro złożenie oświadczenia o odmowie przejścia jest równoznaczne z rozwiązaniem stosunku pracy z przyczyn wymienionych w art. 20 ust. 1 KN (a nauczyciel przejmujący szkołę jest uprawniony do jego dokonania), to oczywiste jest, że dochodzi do spełnienia przesłanek z art. 20 ust. 2 KN. Z pozycji wykładni funkcjonalnej możliwa jest jednak modyfikacja tego modelu normatywnego i uznanie, że nauczyciel przejmujący szkołę nie ma prawa do odprawy.

Odnosząc się do tej kwestii Sąd Najwyższy wskazał, że odprawa uregulowana w przepisie art. 20 ust. 2 KN została funkcjonalnie powiązana z rozwiązaniem stosunku pracy. Istotna jest zatem relacja zachodząca między pracodawcą i pracownikiem, przy czym przedmiotowe świadczenie postrzegane jest jako wyjątkowe uprawnienie przysługujące nauczycielom, których szkoła z przyczyn wymienionych w art. 20 ust. 1 KN nie może nadal zatrudniać. Dlatego odprawa nie przysługuje w sytuacji, gdy nauczyciel zostanie na własną prośbę lub za swoją zgodą przeniesiony do innej szkoły (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2001 r., I PKN 712/00, OSNAPiUS 2003 nr 23, poz. 564; z dnia 22 listopada 2001 r., I PKN 701/00, OSNAPiUS 2003 nr 21, poz. 518). Charakteryzując to świadczenie należy jednak zaznaczyć, że warunkiem jego otrzymania nie jest pozostawanie bez pracy. W rezultacie nauczyciel nie traci prawa do odprawy, gdy niezwłocznie podjął inne zatrudnienie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 1995 r., I PRN 29/95, OSNAPiUS 1995 nr 22, poz. 277). Odprawa przewidziana w art. 20 ust. 2 KN stanowi odpłatę za niemożność dalszego zatrudnienia z przyczyn leżących po stronie szkoły, przy czym chodzi o świadczenie pracy na podstawie więzi pracowniczej. Oznacza to, że z punktu widzenia funkcji przypisanej odprawie z art. 20 ust. 2 KN indyferentne jest zarobkowanie przez nauczyciela w ramach pozapracowniczych podstaw zatrudnienia.

Nadto Sąd Najwyższy w opisywanej sprawie dodał, że odprawa nauczycielska przejawia jednorodne właściwości z odprawą uregulowaną w art. 8 ustawie z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunku pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 192 ze zm.). Wobec nieprzeniesienia do tej regulacji rozwiązania uprzednio zawartego w art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach

rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 980 ze zm.), a wykluczającego prawo do świadczenia z uwagi na posiadanie przez pracownika enumeratywnie wymienionych źródeł dochodowych, pewne jest, że funkcja odprawy z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. polega wyłącznie na zrekompensowaniu pracownikowi niezawinionego rozwiązania stosunku pracy. Uprawnienie to abstrahuje od możliwości zarobkowych pracownika. Per analogiam, nie ma zatem podstaw do twierdzenia, że odprawa z art. 20 ust. 2 KN została oparta na odmiennych założeniach, tym bardziej, że w stosunku do nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy o pracę przepis ten wprost odsyła do ogólnych „przepisów o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników”, czyli aktualnie do ustawy z dnia 13 marca 2003 r.

Zatem Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w sprawie I PK 58/14, przyjął, że nietypowość sytuacji powódki nie jest wystarczającą przyczyną do przełamania zasady pierwszeństwa wykładni językowej. Ta zaś prowadzi do wniosku, że każdy nauczyciel, który złoży oświadczenie wymienione w art. 5 ust. 5m ustawy o systemie oświaty doprowadza do rozwiązania stosunku pracy, które jest zrównane z zakończeniem zatrudnienia w trybie art. 20 ust. 1 KN, co powoduje wypełnienie przesłanek nabycia prawa do odprawy nauczycielskiej. Tym samym w tezie wyroku z dnia 28 października 2014 r., I PK 58/14 przyjęto, że „odprawa uregulowana w art. 20 ust. 2 Karty Nauczyciela przysługuje nauczycielowi, który rozwiązuje stosunek pracy w trybie art. 5 ust 5n ustawy z dnia 7 września 1999 r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.), a następnie jako osoba fizyczna przejmuje do prowadzenia szkołę, w której był zatrudniony na podstawie umowy wskazanej w art. 5 ust. 5g ustawy o systemie oświaty”.

Odmienne stanowisko w sprawie wykładni art. 5 ust. 5m w związku z art. 5 ust. 5n ustawy o systemie oświaty Sąd Najwyższy zajął w wyroku z dnia 29 października 2014 r., I PK 64/14. W tezie tego judykatu wskazano bowiem, że: „nauczyciel szkoły publicznej, który przejmuje prowadzenie tej szkoły jako osoba fizyczna - w trybie art. 5 ust. 5g ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.), nie jest uprawniony do złożenia oświadczenia o odmowie przejścia do tej szkoły na podstawie art. 5 ust. 5m tej ustawy i nie nabywa prawa do odprawy pieniężnej przewidzianej w art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r. poz. 191).”

W uzasadnieniu tego orzeczenia wywieziono, iż nauczyciel, który przejmuje szkołę publiczną do prowadzenia jako osoba fizyczna, nie jest objęty hipotezą normy art. 5 ust. 5m ustawy o systemie oświaty, gdyż taki wniosek wypływa z wykładni językowej i systemowej zwrotu „przejdźcie do szkoły”.

Według Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym sprawę I PK 64/14, nie ma podstaw, aby twierdzić, że w przepisie tym chodzi wyłącznie o tych nauczycieli, którzy mogą przejść do przejmowanej szkoły jako pracownicy, gdyż „przejdźcie do szkoły” należy rozumieć, jako możliwość bycia w tej szkole także drugą stroną stosunków pracy, a więc pracodawcą. Ustawodawca żadnego ograniczenia nie wprowadził. Nie ma wątpliwości, że z chwilą przejęcia szkoły, osoba fizyczna staje się jednocześnie organem prowadzącym oraz pracodawcą dla zatrudnionych w szkole pracowników. Z faktu tego wynika, że osoba taka nie może być pracownikiem szkoły, którą prowadzi, ze względu na brak możliwości jednoczesnego występowania w roli pracodawcy i pracownika (z uwagi na brak podporządkowania będącego elementem konstrukcyjnym stosunku pracy w rozumieniu art. 22 § 1 k.p.). Za ukształtowany w orzecznictwie, na gruncie art. 3 k.p., uznać należy pogląd, że pracodawcą jest osoba fizyczna prowadząca działalność, a nie prowadzone przez nią przedsiębiorstwo jako zespół zorganizowanych składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do prowadzenia działalności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2003 r., I PK 284/02, OSNP 2004 nr 17, poz. 297). Zapatrywania te odnoszą się do sytuacji prowadzenia szkoły przez osobę fizyczną, gdyż to ona, a nie szkoła, jest pracodawcą w rozumieniu art. 3 k.p. Innymi słowy, powódka „przeszła” ze szkoły, w której była pracownikiem, do przejętej szkoły, w której została pracodawcą.

Według Sądu Najwyższego, prawidłowe odczytanie art. 5 ust. 5m ustawy o systemie oświaty prowadzi do wniosku, że nauczyciel, który już złożył oświadczenie woli o zamiarze przejęcia szkoły do prowadzenia jako osoba fizyczna, nie jest adresatem normy, która upoważnia nauczycieli do złożenia oświadczenia o „odmowie przejścia” do tej szkoły, gdyż są to sytuacje wzajemnie wykluczające się. Skoro nauczyciel podejmuje decyzję o przejęciu szkoły do prowadzenia, to jednocześnie postanawia o przejściu do tej szkoły (w charakterze pracodawcy), a zatem jest wykluczony z kręgu osób uprawnionych do złożenia oświadczenia, że do przejmowanej szkoły nie przechodzi. Uznanie przeciwne musiałoby prowadzić do konkluzji, że ustawodawca upoważnił adresata normy do złożenia oświadczenia

niezgodnego z prawdą, a to z kolei kłóci się z założeniem racjonalnego działania prawodawcy. Odnosząc te rozważania do okoliczności sprawy, Sąd Najwyższy zauważył, że uchwała Rady Miejskiej w Knurowie o przekazaniu Publicznej Szkoły Podstawowej w Wymysłowie do prowadzenia osobie fizycznej została podjęta w dniu 24 lutego 2011 r. Osobą tą była powódka, która wyraziła zgodę na przejęcie szkoły już w dniu 19 stycznia 2011 r. Wprawdzie umowa została podpisana w dniu 18 maja 2011 r., ale składając w dniu 22 kwietnia 2011 r. oświadczenie o odmowie przejścia do przejmowanej szkoły powódka miała świadomość, że to ona jest osobą przejmującą szkołę. Powódka, składając oświadczenie w dniu 22 kwietnia 2011 r., pozostawała zatem w mylnym przekonaniu, że osoba fizyczna przejmująca szkołę jest uprawniona do złożenia oświadczenia, przewidzianego w art. 5 ust. 5m ustawy, o odmowie przejścia do tej szkoły. To błędne przekonanie legło także u podstaw zaskarżonego wyroku.

Konsekwencją przyjęcia poglądu, że powódka podejmując decyzję o przejęciu szkoły nie była już w kręgu osób uprawnionych do złożenia oświadczenia o odmowie przejścia do szkoły przejmowanej jest uznanie bezskuteczności tego oświadczenia. Oświadczenie to nie wywołało skutku określonego w art. 5 ust. 5n ustawy o systemie oświaty (rozwiązania stosunku pracy z przyczyn określonych w art. 20 ust. 1 KN z dniem przekazania szkoły).

Poszukując prawnej podstawy rozwiązania nauczycielskiego stosunku pracy powódki, która przejęła szkołę do prowadzenia jako osoba fizyczna, Sąd Najwyższy wskazał, że gdy chodzi o umowny stosunek pracy, to jego ustanie nastąpić może wyłącznie przez rozwiązanie (art. 30 § 1 i 2 k.p.) lub skutek wygaśnięcia (art. 63 k.p.). O właściwej kwalifikacji decydują okoliczności faktyczne danej sprawy. W orzecznictwie przyjmuje się, że do wygaśnięcia stosunku pracy może dojść w pewnych nietypowych i wprost nieuregulowanych sytuacjach. Przykładowo w wyroku z dnia 7 kwietnia 2010 r. (II UK 357/09, OSNP 2011 nr 19-20, poz. 258) Sąd Najwyższy stwierdził, że stosunek pracy wspólnika z ograniczoną odpowiedzialnością, będącego prezesem jej jednoosobowego zarządu, wygasa z chwilą nabycia przez niego wszystkich udziałów w spółce. Judykat ten stanowi o tyle istotny punkt odniesienia dla sprawy niniejszej, że Sąd Najwyższy przyjął w nim konstrukcję wygaśnięcia stosunku pracy w sytuacji, w której dotychczasowy pracownik stał się pracodawcą i właścicielem spółki. Jest to bowiem zdarzenie (a nie czynność prawna), które powoduje odpadnięcie jednej z konstytutywnych cech

stosunku pracy określonych w art. 22 § 1 k.p. Nadto zachodzi podobieństwo do sytuacji śmierci pracownika (w sensie „uśmiercenia” statusu pracowniczego), która jest ustawową przyczyną wygaśnięcia stosunku pracy. Zbliżone zapatrywania przedstawione zostały w sprawie objętej wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2010 r., I PK 81/10 (OSNP 2012 nr 1-2, poz. 10). W stanie faktycznym nastąpiła likwidacja poradni specjalistycznej ZOZ zatrudniającej powódkę i przejęcie świadczenia usług przez utworzony przez nią NZOZ. Powódka domagała się odprawy pieniężnej. W stosunku do nauczyciela, który będąc pracownikiem szkoły publicznej przejmuje ją i staje się pracodawcą także można, zdaniem Sądu Najwyższego rozważać, przyjęcie konstrukcji wygaśnięcia stosunku pracy, gdyż art. 26 Karty Nauczyciela nie zawiera zamkniętego katalogu przypadków, w których dochodzi do wygaśnięcia stosunku pracy. Przepis art. 63 k.p. znajduje zaś w związku z art. 91c ust. 1 Karty Nauczyciela zastosowanie do nauczycieli.

Okoliczności faktyczne rozpatrywanej sprawy, zdaniem Sądu Najwyższego, wskazują jednak, że sposób rozwiązania stosunku pracy powódki był inny. Doszło bowiem do niego, jak przyjął Sąd drugiej instancji, wskutek porozumienia stron, gdyż tak należy wyklądać oświadczenia woli stron sporu, w szczególności w odniesieniu do zawarcia umowy o przejęcie szkoły oraz uzgodnień towarzyszących tej czynności.

Natomiast, odnośnie do samego żądania zasądzenia odprawy pieniężnej Sąd Najwyższy w sprawie I PK 64/14 zauważył, że w orzecznictwie wielokrotnie prezentowano pogląd, iż odprawa przewidziana w art. 20 ust. 2 KN, przysługująca w razie rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem mianowanym z powodu likwidacji szkoły, ma charakter świadczenia rekompensującego i łagodzącego sytuację nauczyciela, który z powodu likwidacji szkoły traci w ogóle pracę. Dlatego odprawa nie przysługuje ani nauczycielowi przenoszonemu w stan nieczynny z powodu likwidacji szkoły, ani przenoszonemu na własną prośbę lub za jego zgodą do innej szkoły także wówczas, gdy szkoła, w której był zatrudniony przed przeniesieniem, uległa likwidacji. Cel odprawy z zasady odpada wówczas, gdy nauczyciel ma źródło utrzymania w innej szkole (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2001 r., I PKN 712/00, OSNP 2003 nr 23, poz. 564, z dnia 22 listopada 2001 r., I PKN 701/00, OSNP 2003 nr 21, poz. 518). Także i ze względu na tę analogię odprawa z art. 20 ust. 2 KN powódce nie przysługuje. Rozwiązanie stosunku pracy z powódką w trybie art. 20 ust. 1 KN nie nastąpiło ani przez złożenie oświadczenia woli o rozwiązaniu, ani wobec złożenia przez powódkę oświadczenia o odmowie przejścia

do szkoły przejmowanej, gdyż było ono bezskuteczne, toteż nie nabyła ona prawa do odprawy pieniężnej na podstawie art. 20 ust. 2 KN. Co do braku prawa do odprawy znalazła się więc w takiej samej sytuacji, jak pozostali nauczyciele, którzy przeszli do szkoły przekazanej.

Mając powyższe na względzie należy wniosek sformułowany na wstępie uznać za zasadny.